

Folkevaltprogram Volda kommune

Økonomi

Fosnavåg 10. og 11. november 2015

Rune Sjurgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Kommunøkonomi versus bedriftsøkonomi nokre hovudbegrep

Bedriftsrekneskap

Driftsreknskap

- fortjeneste
- avskrivning

Balanserekneskap

Kommunerekneskap

Driftsreknskap

- mindre-/meirforbruk
- avdrag

Balanserekneskap

Investeringsrekneskap

Rune Sjurgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Netto driftsresultat

Det parameteret som fortel mest om kommunen sin økonomiske situasjon

Sum inntekter

Sum utgifter

Brutto driftsresultat

Netto finansutgifter

Netto avdrag

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat kan nyttast til:

Dekkje eventuelt underskot frå tidlegare rekneskapsår

Avsetningar (pliktige og reservar)

Overføring til investeringsrekneskapen
(eigenfinansiering)

Rune Sjurgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Resultatgrad

Netto driftsresultat i % av sum inntekter

Dette forholdstalet vil over fleire år vere ein indikator på kommunen sitt økonomiske handlingsrom. Teknisk beregningsutval (TBU) rår til at resultatgraden bør vere 1,75 %

(TBU rapport november 2014)

Rune Sjurgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Gjeldsgrad

Gjeld i % av sum driftsinntekter

Dette forholdstalet er ein indikator på kor gjelds-tyngd kommunen er, og kor vidt handlingsrommet vert oppbunde i kapitalkostnader. Høg gjeld gjer ein også sårbar for renteauke.

(Relevant å operere med gjeld som belastar kommunen si drift, slik at gjeld knytt til sjølvkostområda vatn, avløp, renovasjon og vidareutlån i Husbanken vert skilt ut)

Rune Sjurgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Plan og bygningslova kap 11 (§§ 11-1 – 11-4)

§ 11-1 Kommuneplan

- samfunnsdel med handlingsprogram
- arealdel

"Ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver, og bør omfatte alle viktige mål og oppgaver i kommunen."

"Kommuneplanen skal ha en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer, og revideres årlig."

Økonomiplanen (KL § 44) kan inngå i handlingsdelen

Rune Sjurgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Kommunelova - § 44 økonomiplan

- Vedta rullerande økonomiplan ein gong i året
- Omfattar 4 neste budsjettår
- Realistisk oversikt over sannsynlege inntekter, forventa utgifter og prioriterte oppgåver i planperioden
- For kvart enkelt år visast dekning for dei utgifter og oppgåver som er ført opp
- Formannskapet innstiller til kommunestyret
- Leggjast ut til alminneleg offentleg ettersyn i minst 14 dagar før kommunestyret vedtek planen

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Kommunelova §§ 45 – 47 årsbudsjettet

- Formannskapet innstiller til kommunestyret
- Leggjast ut til alminnelig ettersyn minst 14 dager
- Bindande
- Skal vere realistisk på grunnlag av forventa inntekter og utgifter
- Mål, prioriteringar og premissar skal kome tydeleg fram
- Driftsresultat som er tilstrekkeleg til å dekkje renter, avdrag og nødvendige avsetningar
- Budsjettavvik skal rapporterast og korrigerast

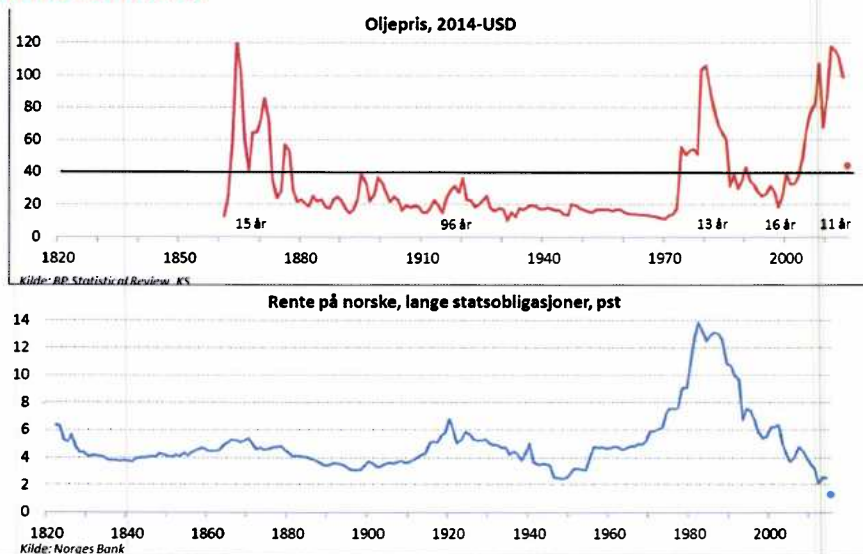
Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Kommunelova § 48 Rekneskap og årsrapport

- Alle kjente utgifter og inntekter
- God kommunal rekneskapsskikk
- Ev underskot som ikkje vert dekt i rekneskapen skal dekkjast inn i påfølgjande år og ev ytterlegare 2 år (Dep. kan godkjenne unntak, men ikkje utover 10 år)
- Årsberetninga skal gi opplysninger om forhold som er viktige for å bedømme kommunen si økonomiske stilling og resultatet av verksemda, om etisk standard og for å fremje likestilling

Rune Sjørgard - Folkevalttopplæring
november 2015

Oljepris og renter har vært på historiske unntaksnivåer

Oljepriser og renter satte også rammene for kommuneøkonomien

- * Høye oljepriser ga oss høy aktivitet i oljesektoren, store inntekter til staten og ekspansiv finanspolitikk
- * Finanskrisa i USA og Europa ga oss samtidig lave renter

Økonomiske konsekvenser for Norge

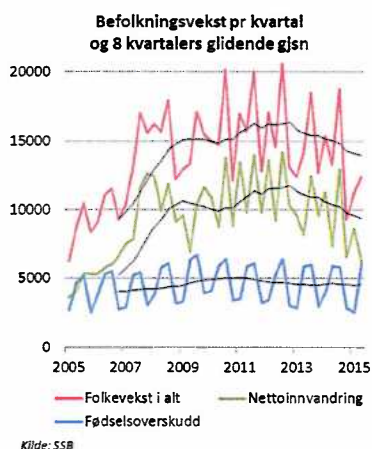
- høy aktivitetsvekst i fastlandsøkonomien
- lav arbeidsledighet og høy lønnsvekst
- høy arbeidsinnvandring og sterk befolkningsvekst

Økonomiske konsekvenser for kommunesektoren

- økte utgifter til drift og investeringer
- økende gjeld
- økte pensjonskostnader

Rune Sjurgard - Folkevaltopplæring
november 2015

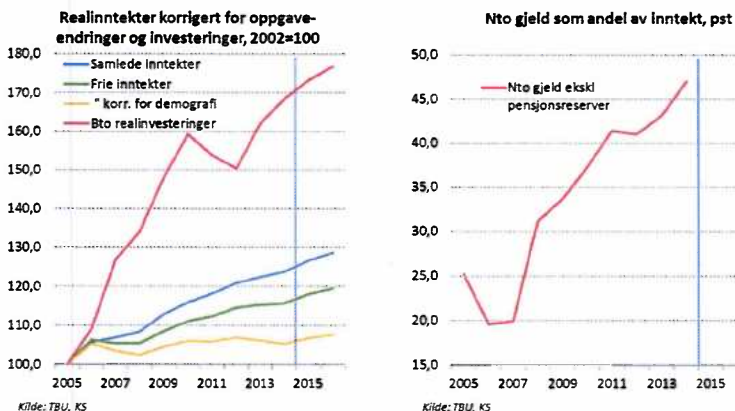
Svakere befolkningsvekst

- Svakere befolkningsvekst skyldes lavere innvandring
- Kan sees i sammenheng med utviklingen i arbeidsmarkedet
  - økt arbeidsledighet
  - redusert lønnsnivå målt i utenlandsk valuta
- Økt innstrømming av flyktninger kan snu bildet igjen
  - tallet på flyktninger pr uke om lag fordoblet i løpet av september

Rune Sjurgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Investeringene har økt langt sterkere enn inntektene, gjelda bygger seg opp

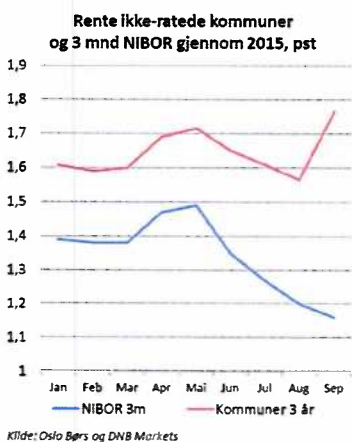

Bto lånegjeld utgjør nå 425 mrd kroner, netto renteesponert gjeld 155 mrd
 1 pp økt rente vil belaste kommuneøkonomien med 1,6 mrd kroner

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
 november 2015

Lånerentene for kommunesektoren har økt!

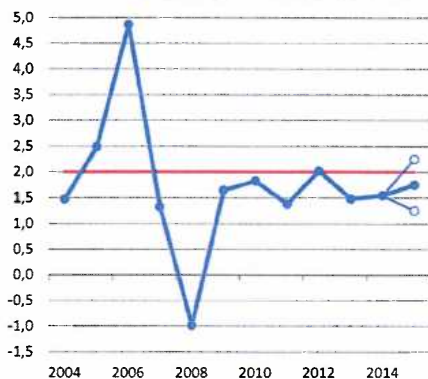

- Bankene må sette av egenkapital når de låner til norske kommuner, men ikke til staten og til svenske kommuner
  - betyr høyere lånerenter
  - har ligget an til ytterligere egenkapitalkrav for livselskapers lån fra 2016
- Mangel på egenkapital gir reduserte utlån i Kommunalbanken
  - økt behov for egenkapital bl.a. som følge av å være systemviktig bank
  - håndteres ikke i budsjettet

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
 november 2015

Stabilt, men svakt netto driftsresultat tom 2015

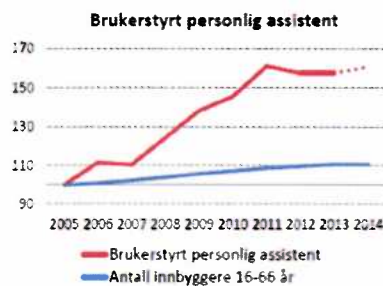
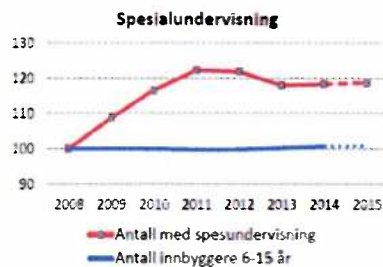
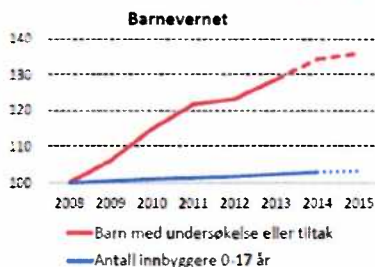
**Nto driftsresultat ekskl investerings-moms
i pst av driftsinntekt for
kommunesektoren, konsern**
Med anslått intervall for 2015

- 2015: Vedvarende netto driftsresultat under anbefalt nivå
- 2016: I utgangspunktet samme nivå som 2015, men større usikkerhet

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Vekst i kostnadstunge tjenester

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Kjelde: KS

Folketalsutvikling – MMMM-alternativet (SSB)

	2016	2017	2018	2019	Auke (%)
0 år	104	108	112	115	10,6
1-5 år	496	512	535	565	13,9
6-12 år	829	826	809	796	-4
13-15 år	323	330	340	361	11,8
16-19 år	508	489	476	455	-10,4
20-44 år	2999	3057	3108	3151	5,1
45-66 år	2434	2443	2456	2462	1,2
67-79 år	986	1021	1055	1083	9,8
80-89 år	342	341	343	348	1,8
> 90 år	111	113	109	103	-7,2
Sum	9132	9240	9343	9439	3,4

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Utviklingen av driftsinntektene:

Frå budsjett og økonomiplan –
2014 - 2017:

Volda har tapt store inntekter siste åra:

	2011	2013	2014	Diff 2011 - 14
MVA-kompensasjon	7,2	0,5		7,2
Utgiftsutjamning	26,4	20,6	16,8	9,3
Utbyte Tussa	8,5	1,0	2,5	6,3
Skjønstskot	4,2	0,2	0,2	4,3
Sum				26,3

I tillegg

- trekk som følgje av privatskule
- redusert finansavkastning
- fondsmidlane oppbrukt

Rask nedgang i store inntekter medfører omstilling og
tilsvarende nødvendig nedtrekk i driftsutgiftene

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Utvikling i utgiftsutjamninga for Volda kommune

Utslag frå delkostnadsnøkane   Tillegg/trekk (omfordeling i 1000 kr)

	2011	2015	2016
Barnehage	3 471	- 696	- 8 261
Administrasjon	1 675	2 065	2 133
Grunnskule	10 946	9 028	12 007
Pleie og omsorg	15 573	14 166	13 255
Helse	1 317	1 357	1 379
Barnevern	- 1 308	- 1 202	- 1 595
Sosialhjelp	- 5 738	- 7 460	- 7 974
Kostnadsindeks	25 975	17 227	10 940
Nto verkn priv skular	426	138	352
Sum utgiftsutjamning	26 401	17 365	11 293

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
november 2015

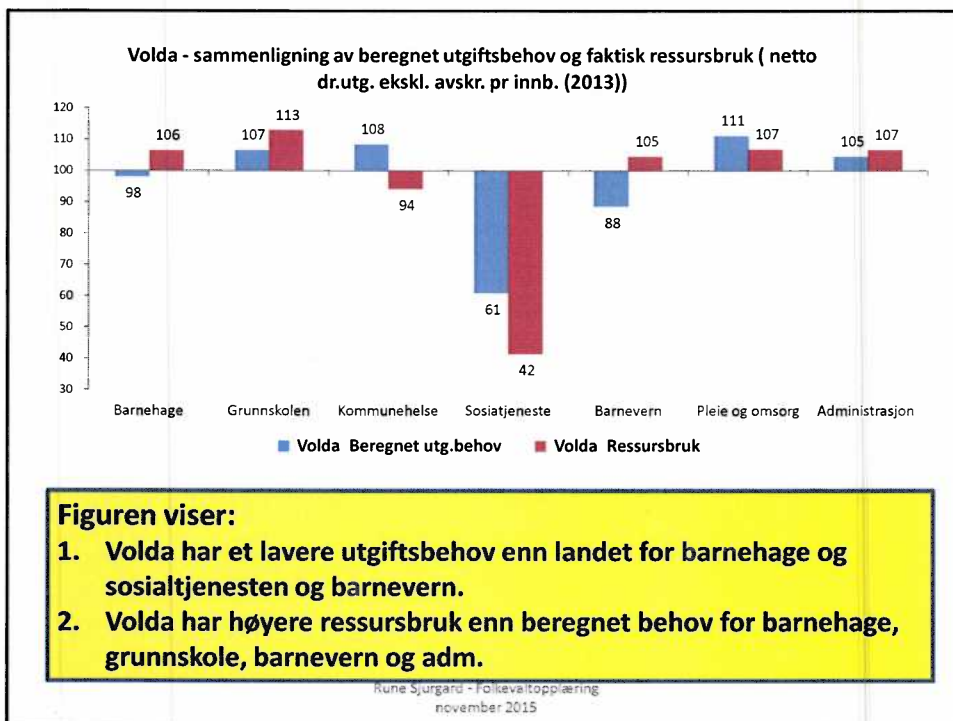
Utvikling i utgiftsutjamninga 2011 - 2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Diff 2011-16
Volda	26,4	23,9	20,7	16,8	17,4	11,3	- 15,1
Ørsta	15,3	17,2	20,8	26,1	26,5	26,8	+ 11,5

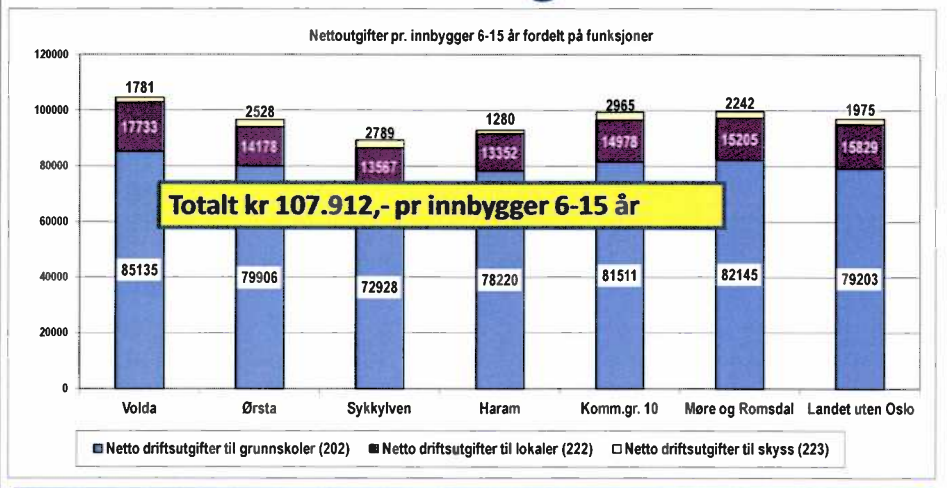
Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
november 2015

	Volda	Ørsta	Gr II	MR fylke	Landet uten Oslo
	2014	2014	2014	2014	2014
Prioritering					
Netto driftsutgifter per innbygger 1-5 år i kroner, barnehager	127 722	128 197	126 626	130 604	128 579
Netto driftsutgifter til grunnskolesektor (202, 215, 222, 223), per innbygger 6-15 år	106 666	96 013	108 766	103 483	101 210
Netto driftsutgifter pr. innbygger i kroner, kommunehelsetjenesten	2 091	1 749	2 584	2 296	2 317
Netto driftsutgifter pr. innbygger i kroner, pleie- og omsorgstjenesten	17 300	18 176	18 851	18 315	16 409
Netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr. innb. 20-66 år	1 596	1 855	2 894	2 355	3 137
Netto driftsutgifter per innbygger 0-17 år, barnevernstjenesten	7 819	6 894	8 076	7 586	7 986
Netto driftsutgifter til adm. og styring i kr. pr. innb.	4 495	3 856	4 400	4 377	4 219

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Prioriterer Volda grunnskole?

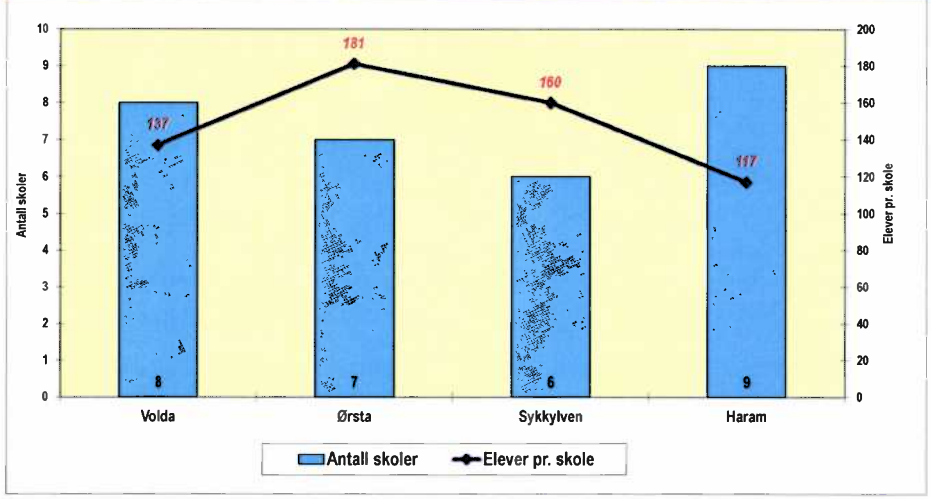

Høy ressursbruk på grunnskole også målt mot beregnet behov = Volda prioriterer grunnskole høyt!

Hvilken effekt gir denne høye ressursbruken?

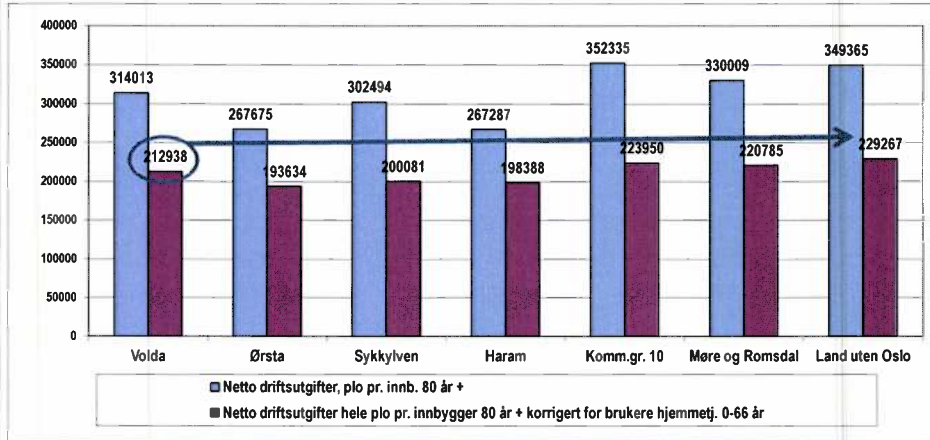
Den viktigste driveren for utgifternivået

Elever pr skole: Land er 210, fylkessnitt er 170 og komm.gr. 10 er 185

Volda har noen store og noen små, kan det være potensiale for en mer rasjonell drift?

Har dere nok ressurser til eldre?

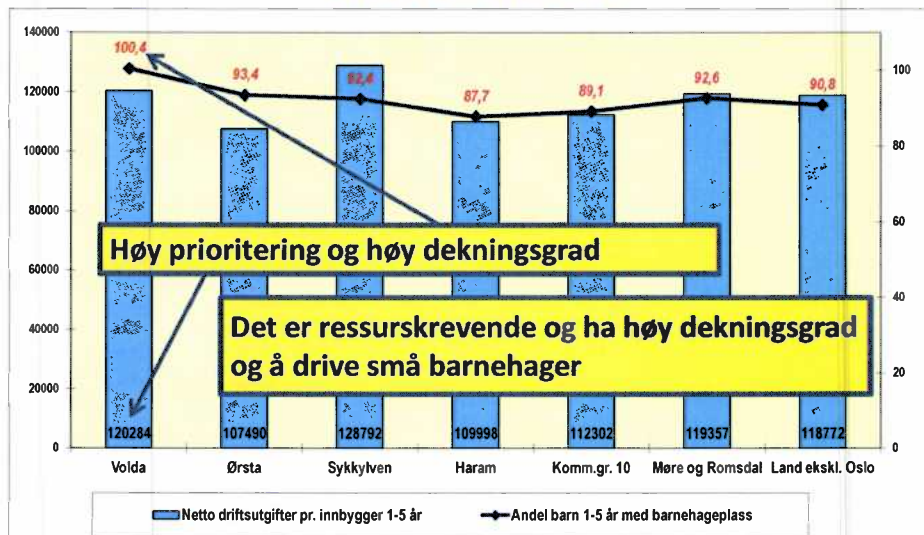

Volda har en ressursbruk på 93 % av landssnitt målt ved nto dr.utg. pr innbygger 80 år+

Har dere nok ressurser til eldre-eldreomsorg? Og, er dette en ønsket/bevist prioritering?

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring november 2015

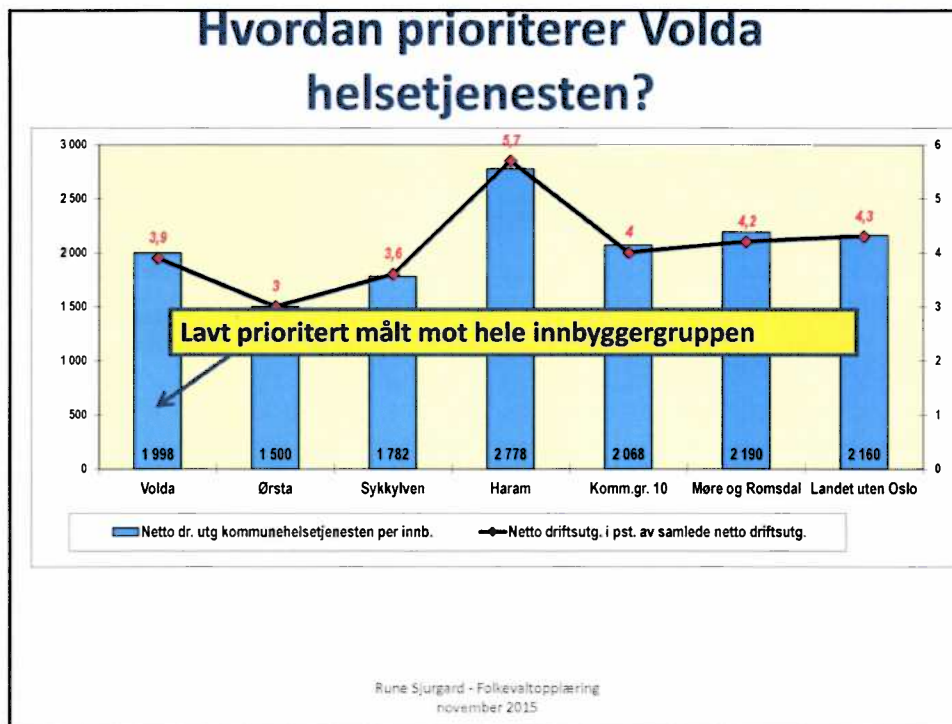
Hovedbildet:

Høy prioritering og høy dekningsgrad

Det er ressurskrevende og ha høy dekningsgrad og å drive små barnehager

Rune Sjørgard - Folkevaltopplæring november 2015

Utfordringane

- Rettighetsbaserte tenester
  - helse- og omsorgstenestene 11 – 12 mill
- Investeringar
  - omsorgsbygg
  - større rehabiliteringar
  - idrettshall/kroppsøvingslokale

Kort og lang horisont

2016

- Effektiviseringskrav
- Bruk av fond – finansiere drifta – få stabilitet
- Handlingsreglane – resultatgrad og gjeldsgrad vert ikkje haldne
- Prossessar på førebuing av driftsreduksjon

2017 – 2019

- Frigjere midlar for om lag 20 mill
- Eigedomsskatt 2017 på min. 4 o/oo
- Følgje handlingsregelen for resultatgrad 1 %

Rune Sjurgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Voldaøkonomien

- Høg gjeld (ca 100 % av driftsinntektene)
- 87 % på flytande rente – (andelen vil auke med opptak av nye lån)
- Bruk av reservane
- Utgiftsstruktur som ikkje er tilpassa kompensasjonen i inntektssystemet
- Store investeringsbehov
- Veksten i ressurskrevjande tenester og sosialhjelp aukar vesentleg høgare enn veksten i folketalet

Rune Sjurgard - Folkevaltopplæring
november 2015

Framskrivning av 2015-nivå

Auka pensjonspremie	11 070 000
Avsetning disposisjonsfond	7 000 000
Bruk av disposisjonsfond	1 465 000
Auke barnevern	1 247 000
Sum andre forhold	1 118 000
Underskot konsekvensjustert budsjett	21 900 000

Rune Sjørgard - Folievaltoppisering
november 2015